

УДК 378.091.2:364-43]:323.1(043.5)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/37-3-28>

Юлія РЯБОВА,
orcid.org/0000-0002-0608-6293
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри англійської мови
Чорноморського національного університету імені Петра Могили
(Миколаїв, Україна) *ryuliasha04@gmail.com*

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У БАГАТОНАЦІОНАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті виокремлено педагогічні умови підготовки соціальних працівників до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі. Підготовка соціального працівника до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі передбачає дотримання педагогічних умов: застосування культурологічного підходу до професійної підготовки майбутніх соціальних працівників; здійснення міжпредметної координації у навчанні професійних дисциплін і дисциплін загальногуманітарного циклу; формування ціннісного ставлення до міжкультурних відмінностей представників різних культур у багатонаціональному середовищі; розвитку позитивної мотивації до взаємодії із представниками національних меншин у багатонаціональному середовищі. Автор зазначає, що всі описані аспекти цієї педагогічної проблеми можна згрупувати за способом впливу. Таким чином, структуру моделі поділено на блоки: організаційний, змістовий, діагностичний і результативний.

Організаційний блок включає мету підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі, компоненти готовності майбутнього соціального працівника, серед яких виокремлено культурологічний, когнітивний та емоційний. Цей блок ґрунтується на підходах і принципах. Змістовий блок справляє вплив через специфіку організації процесу, через розкриття сутності педагогічних умов, а також етапів підготовки фахівців до майбутньої професійної діяльності. Діагностичний блок містить критерії оцінювання та рівні готовності майбутніх соціальних працівників до майбутньої професійної діяльності у багатонаціональному середовищі. Результатом впровадженої моделі майбутнього соціального працівника є відповідний рівень готовності соціальних працівників до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі, що представлено в моделі результативним блоком.

Автор підкреслює, що ефективність підготовки майбутніх соціальних працівників до взаємодії у багатонаціональному середовищі ми оцінюємо за допомогою таких критеріїв: комунікативного, змістово-процесуального, мотиваційного, особистісно-адаптивного.

Ключові слова: модель професійної підготовки, багатонаціональне середовище, соціальні працівники, професійна діяльність, критерії, педагогічні умови.

Yuliia RIABOVA,
orcid.org/0000-0002-0608-6293
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer at English Language Department
Petro Mohyla Black Sea National University
(Mykolaiv, Ukraine) *ryuliasha04@gmail.com*

MODEL OF TRAINING OF FUTURE SOCIAL WORKERS TO PROFESSIONAL ACTIVITY IN A MULTIANNATIONAL SOCIETY

The article highlights the pedagogical conditions for preparing social workers for professional activities in a multinational society. Training of future social workers for professional activity in a multinational society presupposes observance of pedagogical conditions: application of a culturological approach to professional training of future social workers; implementation of interdisciplinary coordination in the teaching of professional disciplines and disciplines of the general humanities cycle; formation of values to intercultural differences of representatives of different cultures in a multinational society; development. The author notes that all the described aspects of this pedagogical problem can be grouped by the way of influence. Thus, the structure of the model is divided into blocks: organizational, semantic, diagnostic and effective. The organizational block includes the purpose of preparing of future social workers for professional activity in a multinational society, the components of the readiness of the future social worker, among which are culturological, cognitive and emotional aspects. This block is based on approaches and principles. The content block has an impact through the specifics of the organization of the process, and through the disclosure of the essence of

pedagogical conditions, as well as the stages of training for future professional activities. The diagnostic block contains evaluation criteria and levels of readiness of future social workers for future professional activity in a multinational society. The result of the implemented model of the future social worker is the appropriate level of readiness of social workers for professional activity in a multinational society, which is represented in the model by the resultant block. The author emphasizes that the effectiveness of future social workers training to interact in a multinational society, we assess using the following criteria: communicative, substantive, motivational, personality-adaptive.

Key words: professional training model, multinational society, social workers, professional activity, criteria, pedagogical conditions.

Постановка проблеми. Досвід розвитку професійної соціальної роботи переконливо показав ефективність вирішення багатьох соціальних проблем засобами професійної діяльності соціальних працівників і позначив значення соціальної освіти як потужного антикризового потенціалу розвитку суспільства. Соціальна освіта характеризується швидкими темпами розвитку і є синтезом наукового знання, що забезпечує прорив у гідне майбутнє суспільства, здатного знайти вирішення актуальних проблем, які виникають у багатонаціональному сучасному середовищі (Романовська, 2013). Метою вищої професійної освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців і різнобічно розвинених особистостей, здатних до активної соціальної адаптації у суспільстві, самоосвіти, самовдосконалення та толерантності. Стрімкий розвиток українського суспільства характеризується інтенсивними соціально-економічними та геополітичними змінами, що породжують політичні, економічні, соціальні та морально-психологічні проблеми. За таких умов стає необхідною діяльність соціальних служб, котрі покликані допомогати суспільству подолати труднощі, пов'язані з вирішенням соціальних, психологічних, культурологічних, етнічних проблем.

Аналіз досліджень. Теоретичним основам і принципам професійної підготовки соціальних працівників приділяється увага українських дослідників А. Капської, В. Поліщук, Т. Семигіної, І. Григи, І. Звереві, Л. Коваль, С. Хлебика та ін. Теорії та методики підготовки спеціалістів до соціальної роботи висвітлено у працях таких російських вчених, як Ю. Галагузова, Л. Гуслякова, Л. Топчий, В. Жуков, В. Нікітін. Різні аспекти міжкультурної компетентності розглянуто такими науковцями, як: М. Беннет, М. Байрам, В. Гудикунст, А. Карнишев, Е. Холл, О. Садокін, М. Лукьянчикова, А. Томас та ін.

Метою статті є характеристика й обґрунтування всіх компонентів моделі підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Моделювання – це один із засобів педагогічного дослідження. Модель у широкому розумінні означає

аналог. У педагогічному розумінні це зафіксований процес навчання, діяльність (Пришляк, 2007). Н. Тализіна зазначає, що якість підготовки майбутнього фахівця залежить від трьох складових частин: мети навчання, змісту навчання, а також принципів організації навчального процесу. А. Андреев у моделі підготовки фахівця виділяє: види діяльності, що вимагає сьогодення; види діяльності, які диктує професія; види діяльності, зумовлені системою духовних цінностей держави.

Р. Гришкова вважає за необхідне розглянути таке поняття, як «освітня модель», котра відображає елементи освітніх цілей, структуру навчальних планів, зміст навчальних курсів, методи тестування й оцінювання здобувачів вищої освіти (Гришкова, 2015).

З. Фалінська розуміє процес формування фахівця нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, що відбуваються у суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах і видах освітніх установ і закладів соціальної роботи. Дослідницею подано модель неперервної професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, до якої входять зміст, завдання, принципи, компоненти, критерії, види практик, організаційно-педагогічні умови та результат (Ведмедюк, 2011).

Модель професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у ЗВО, розроблена українською дослідницею І. Мельничук, містить цільовий, концептуальний, практичний, діяльнісний, діагностичний і результативний компоненти (Мельничук, 2010: 12).

Враховуючи проаналізовані моделі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, зауважимо, що всі вони ґрунтуються на різних підходах. Всі мають різні компоненти та структуру, описують процеси навчання і підготовки фахівців. Спираючись на досвід науковців, а також проведений аналіз, розробимо модель підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі (рис. 1).

Виокремлення й обґрунтування педагогічних умов підготовки соціальних працівників до про-

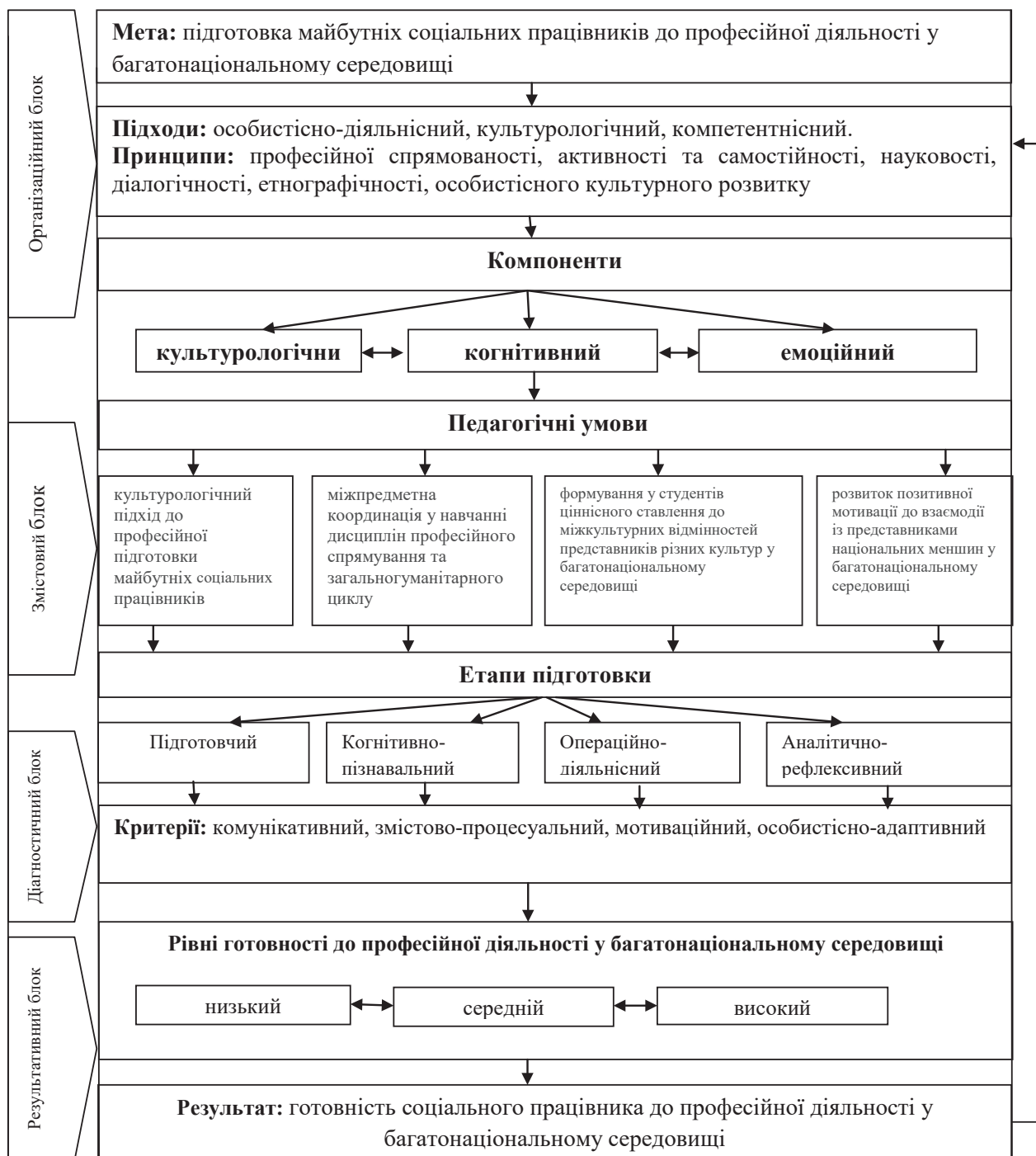

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі

фесійної діяльності у багатонаціональному середовищі засвідчило, що всі описані аспекти цієї педагогічної проблеми можна згрупувати за способом впливу. Таким чином, розіб'ємо структуру моделі на блоки, виділивши організаційний, змістовий, діагностичний і результативний блоки.

Організаційний блок включає в себе мету підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності у багатонаціональному

середовищі, компоненти готовності майбутнього соціального працівника, серед яких виокремлено культурологічний, когнітивний та емоційний. Цей блок ґрунтується на підходах і принципах. Змістовий блок справляє вплив через специфіку організації процесу, через розкриття сутності педагогічних умов, а також етапів підготовки фахівців до майбутньої професійної діяльності. Діагностичний блок містить критерії оцінювання та рівні

готовності майбутніх соціальних працівників до майбутньої професійної діяльності у багатонаціональному середовищі. Результатом впровадженої моделі майбутнього соціального працівника є відповідний рівень готовності соціальних працівників до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі, що представлено у моделі результативним блоком.

Розкриємо зміст складників моделі підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі.

Метою є підготовка соціальних працівників до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі.

Основними підходами обрано: особистісно-діяльнісний, культурологічний і компетентнісний.

Принципи: професійної спрямованості, активності та самостійності, науковості, діалогічності, етнографічності, особистісного культурного розвитку.

Основними компонентами готовності майбутніх соціальних працівників є культурологічний, когнітивний та емоційний. Організаційний блок ґрунтується на вимогах галузевого стандарту щодо професійної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Соціальна робота». Зміст підготовки відображає специфіку, зумовлену професійною діяльністю майбутнього соціального працівника, здатного до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі.

Культурологічний компонент готовності соціального працівника до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі зумовлює здатність формувати в собі іншу культурну ідентичність, що передбачає знання особливостей культури, цінностей, норм поведінки представників іншої національності, засвоєння максимального обсягу інформації, набуття знань іншої культури та формування міжкультурної компетенції.

Когнітивний компонент готовності соціального працівника до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі передбачає наявність теоретичних знань, необхідних соціальному працівнику для ефективної професійної діяльності із представниками інших національностей; формує у свідомості майбутніх фахівців базові когнітивні структури, які забезпечують сприйняття і розуміння мови та світу представників інших національностей, сприйняття і розуміння феноменів іншої культури; передбачає сформованість системи полікультурних знань, котрі виступають орієнтовною основою професійної діяльності особистості у багатонаціональному середовищі.

Емоційний компонент визначає не тільки позитивне емоційне ставлення до людей, а й відповідальність за будь-яку власну дію, що спонукають особистість людини, якій допомагають, до трансформації.

Значення аналізу професійної діяльності, а також компетентностей, необхідних у взаємодії із представниками різних національностей, полягає у тому, що після підготовки здобувача вищої освіти з наявними виокремленими компонентами маємо можливість оцінити «отриманий результат», тим самим одержуючи можливість уточнити та скорегувати систему професійної підготовки.

Багатонаціональне середовище визначає нові вимоги до особистості соціального працівника. Майбутній фахівець повинен не тільки бути обізнаним у професії, а й мати знання щодо змісту культур представників різних національностей (побуту, культурних особливостей, традицій і звичаїв). Також слід враховувати національні особливості, які часто проявляються у простих життєвих ситуаціях.

Підготовка соціального працівника до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі передбачає дотримання педагогічних умов: застосування культурологічного підходу до професійної підготовки майбутніх соціальних працівників; здійснення міжпредметної координації у навчанні професійних дисциплін і дисциплін загальногуманітарного циклу; формування ціннісного ставлення до міжкультурних відмінностей представників різних культур у багатонаціональному середовищі; розвитку позитивної мотивації до взаємодії із представниками національних меншин у багатонаціональному середовищі.

Вони забезпечують впровадження в освітній процес активних методів і сучасних форм навчання, міжпредметну координацію під час вивчення професійних і загальногуманітарних дисциплін, впровадження волонтерської практики.

Окрім цього, спираючись на методологічну базу дослідження та комплекс принципів організації педагогічних досліджень, ми виділили такі етапи підготовки соціальних працівників до майбутньої професійної діяльності у багатонаціональному середовищі: підготовчий, когнітивно-пізнавальний, операційно-діяльнісний та аналітично-рефлексивний.

Ефективність підготовки майбутніх соціальних працівників до взаємодії у багатонаціональному середовищі ми оцінюємо за допомогою таких критеріїв: *комунікативного, змістово-процесуального, мотиваційного, особистісно-адап-*

тивно. У процесі вивчення рівнів готовності нами було визначено низький, середній, високий рівні. Так, на нашу думку, низький рівень характеризується недостатньою готовністю майбутнього соціального працівника до взаємодії у багатонаціональному середовищі, середній рівень – достатньою готовністю до професійної діяльності, високий – високим ступенем готовності до взаємодії у багатонаціональному середовищі. Результатом моделі є готовність майбутніх соціальних праців-

ників до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі.

Висновки. Отже, представлена у дослідженні модель підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі є цілісною системою, котра складається з мети, підходів, принципів, компонентів, педагогічних умов, етапів підготовки, критеріїв, рівнів, результату і зворотного зв'язку, через який відбувається корекція викладачем результатів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ведмедюк А. Д. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до організації фізкультурно-оздоровчої діяльності молоді за місцем проживання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький, держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2011. 20 с.
2. Гришкова Р. О. Інтернаціоналізація освіти з позицій компетентнісного підходу до навчання. *Стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі*. Миколаїв, 2015. С. 24–29.
3. Мельничук І. М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2010. 326 с.
4. Палько І. М. Основні положення професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у контексті формування міжкультурної толерантності. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. С. 60–65.
5. Пришляк О. Ю. Змістовий компонент професійної підготовки соціальних педагогів у Німеччині. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2007. С. 39–44.
6. Романовська Л. І. Зарубіжний досвід організації соціальної та соціально-педагогічної роботи. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія : Педагогіка та психологія*. 2013. Вип. 654. С. 133–145.
7. Тищенко О. В. Сутність соціальної роботи як складової соціального забезпечення. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2013. С. 97–101.

REFERENCES

1. Vedmedyuk A. D. Pidhotovka maybutnikh sotsial'nykh pedahohiv do orhanizatsiyifizkul'turno-ozdorovchoyi diyal'nosti molodi za mistsem prozhyvannya [Preparation of future social pedagogues for the organization of physical culture and health activities of young people at the place of residence] author's ref. dis. ... cand. ped. Sciences: 13.00.04 SHEI "Pereyaslav-Khmelnitsky. State Pedagogical University named after G. Skovoroda". Pereyaslav-Khmelnitsky, 2011. 20 p [in Ukrainian]
2. Hryshkova R. O. Internatsionalizatsiya osvity z pozytsiy kompetentnisnoho pidkhodu do navchannya [Internationalization of education from the standpoint of a competency-based approach to learning] Strategies of the Black Sea region in the geopolitical space. Mykolaiv, 2015, pp. 24–29 [in Ukrainian]
3. Melnychuk I. M. Teoriya i praktyka profesynoyi pidhotovky maybutnikh sotsialnykh pratsivnykiv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohiy [Theory and practice of professional training of future social workers by means of interactive technologies] monograph. Ternopil: Economic Thought, 2010. 326 p [in Ukrainian]
4. Palko I. M. Osnovni polozhennya profesynoyi pidhotovky maybutnikh sotsialnykh pedahohiv u konteksti formuvannya mizhkulturnoyi tolerantnosti [The main provisions of professional training of future social educators in the context of the formation of intercultural tolerance] Pedagogy – Bulletin of Zaporizhia National University. 2011. pp. 60–65 [in Ukrainian]
5. Pryshlyak, O. Yu. Zmistovyy komponent profesynoyi pidhotovky sotsialnykh pedahohiv u Nimechchyni [Content component of professional training of social pedagogues in Germany] Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University V. Hnatyuk. Series: Pedagogy. 2007. pp. 39–44 [in Ukrainian]
6. Romanovska L. I. Zarubizhnyy dosvid orhanizatsiyi sotsialnoyi ta sotsialno-pedahohichnoyi roboty [Foreign experience in the organization of social and socio-pedagogical work] Scientific Bulletin of Chernivtsi University: a collection of scientific papers. Series: "Pedagogy and Psychology" 2013. Vip. 654. pp. 133–145 [in Ukrainian]
7. Tyshchenko O. V. Sutnistsotsialnoyi roboty yak skladovoyi sotsialnoho zabezpechennya [The essence of social work as a component of social security] Legal Bulletin. Air and space law, 2013. pp. 97–101 [in Ukrainian]